LAUSUNTO

Asia: E 73/2025 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto sekä ehdotukset vuosia 2028–2034 koskevaksi EU:n monivuotiseksi rahoituskehykseksi; E-kirje ja asiaan liittyvät U-kirjelmät. Suuri valiokunta, 26.11.2025.

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Liiteasiakirja/Documents/EDK-2025-AK-37206.pdf ja asiaan liittyvät U-kirjelmät.

Suomen ilmastopaneeli
Paula Kivimaa, Heikki Lehtonen, sihteeristö Anni Toiviainen

TAUSTAA

Euroopan unionin monivuotinen rahoituskehys (MFF, *multiannual financial framework*) on pitkän aikavälin talousarvio, joka määrittää EU:n menojen enimmäismäärän ja kohdentumisen. Komission ehdotus EU:n seuraavaksi rahoituskehykseksi kattaa vuodet 2028–2034. Esitys tähtää EU:n budjettirakenteen merkittävään yksinkertaistamiseen. Komissio ehdottaa strategisia painopisteitä, joihin rahoituskokonaisuuden rakenteella pyritään vastaamaan. Esitetty kehys on kokonaistasoltaan korkein tähänastisista.

Komission esitykseen sisältyy varsinaisen rahoituskehysasetuksen lisäksi muun muassa ehdotus EU:n omia varoja koskevaksi päätökseksi. Omat varat ovat tuloja, jotka kerätään EU:n talousarvion rahoittamiseksi. Komissio esittää omien varojen järjestelmään uusia rahoituslähteitä (muun muassa EU:n päästökauppajärjestelmän tuotot, hiilirajamekanismiin perustuvat maksut).

Ilmastopaneeli kiittää mahdollisuudesta lausua ja keskittyy lausunnossaan erityisesti rahoituskehyksen painotusten, esitettyjen rakennemuutosten, omien varojen järjestelmän sekä yhteisen maatalouspolitiikan rahoituspohjan ilmastoulottuvuuksiin.

SUOMEN ILMASTOPANEELIN NÄKEMYKSET

Huomioita rahoituskehysehdotuksen rakenteesta ja kohdentumisesta

Ilmastopaneeli katsoo, että rahoituksen korvamerkintä (35 %) ilmasto- ja ympäristötoimiin on sinänsä kannatettava, mutta sen vaikuttavuus riippuu kohdentamisen kriteereistä ja seurantamenetelmistä. Määrällisen korvamerkinnän rinnalle tarvitaan siis tarkkarajaisia laadullisia kriteereitä, jotka turvaavat rahoituksen ohjautumisen EU:n ilmastotavoitteita aidosti edistäviin kohteisiin. Ilmastopaneeli pitää myönteisenä komission esitystä siitä, että tulosseurantajärjestelmässä vahvistettaisiin yhteiset säännöt ”ei merkittävää haittaa” -periaatteen noudattamiseksi kaikissa EU-ohjelmissa.

Komissio ehdottaa uutta kilpailukykyrahastoa, jolla rahoitettaisiin useiden nykykehyksen ohjelmien toimia. Ilmastopaneeli katsoo, että puhtaan siirtymän ja ilmastotoimien rahoituksen tulee olla selkeästi esillä myös yksinkertaistetussa rahastorakenteessa. Resilienssi, turvallisuus, puolustusteollisuus ja avaruus -teemaan on suunnattu merkittävä osuus kilpailukykyrahastosta. Ilmastopaneeli muistuttaa, että ilmastonmuutoksen aiheuttamat suorat ja epäsuorat vaikutukset ovat merkittävä turvallisuusuhka (ks. esim. Auer ym. 2025), jonka takia ilmastonmuutoksen vaikutuksiin varautuminen ja sopeutuminen tulisi olla keskeinen osa myös tätä ikkunaa. Ilmastonmuutos aiheuttaa edetessään heijastevaikutuksia mm. kansainvälisten kuljetusketjujen tai lisääntyvien konfliktien kautta. Erityisesti

kaksoiskäyttöratkaisut, jotka tukevat sekä ilmastonmuutokseen varautumista että muuta turvallisuutta, ovat tärkeitä.

Ilmastopaneeli huomauttaa, että kansallisilla valtiollisilla tuilla kilpaileminen muiden EU-maiden rinnalla voi olla Suomen kaltaiselle pienelle taloudelle huomattava haaste. Tämä vaikuttaa myös suomalaisen puhtaan teknologian teollisuuden kilpailukykyyn eurooppalaisilla markkinoilla. EU:n yhteiset puhtaan siirtymän rahoitusvälineet voivat auttaa avaamaan Suomen kannalta olennaisia rahoituksen pullonkauloja. Tämän ohella mm. elpymisrahoituksen tyyppiset rahoitusinstrumentit, jossa rahoitus sidotaan hallinnollisiin päästöjä vähentäviin uudistuksiin ja vaatimuksiin, edesauttavat puhtaan siirtymän innovaatioita ja liiketoiminnan edistämistä.

Huomioita omien varojen järjestelmään ehdotetuista muutoksista

Komissio esittää, että nykyisestä yleisen päästökauppajärjestelmän (ETS 1) huutokauppatuloista 30 prosenttia ohjattaisiin EU:n talousarvioon omana varana. Soveltamisalan ulkopuolella olisivat modernisaatiorahastoa varten tarkoitetut alkuperäiset päästöoikeudet sekä innovaatiorahastoa varten tarkoitetut päästöoikeudet.

Ilmastopaneeli huomauttaa, että huutokauppatulojen ohjaaminen EU:n budjettiin saattaa heikentää niiden kohdentumista puhtaan siirtymän ja ilmastotoimien edistämiseen. Päästökauppatulot ohjautuvat nykyisellään valtaosin jäsenmaille, ja päästökauppadirektiivin nojalla jäsenvaltioiden on käytettävä kaikki päästökaupan huutokauppatulot ilmasto-, energia- ja siirtymätarkoituksiin. Jäsenvaltiot voivat kohdentaa varat niille sektoreille, jotka ovat erityisen merkityksellisiä tai haastavia kunkin maan ilmastopolitiikassa. Suomen osalta tällaiseksi sektoriksi voidaan katsoa muun muassa maankäyttösektori ja erityisesti metsät, jotka kuuluvat kansallisen toimivallan piiriin. Kun jäsenvaltiot voivat itse päättää huutokauppatulojen kohdentamisesta päästökauppadirektiivin ilmastokohdennusvelvoitteen puitteissa, varoja voidaan käyttää vaikuttaviin ja kustannustehokkaisiin toimiin. Ilmastopaneeli katsookin, että mikäli huutokauppatuloihin perustuva oma vara etenee, maksu tulisi korvamerkitä myös EU-tasolla puhtaan siirtymän ja ilmastotoimien rahoittamiseen.

Huomioita yhteisen maatalouspolitiikan (YMP) rahoituspohjasta

Komission ehdotuksissa korostetaan, että maataloustuet tulisi ensisijaisesti kohdistaa viljelijöille, jotka harjoittavat maataloustoimintaa ja edistävät aktiivisesti ruokaturvaa. Tavoite noussut paljon esille maatalouteen liittyvässä keskustelussa myös Suomessa, jossa on oltu huolissaan maatilojen sukupolven vaihdosten vähäisyydestä. Yhteisen maatalouspolitiikan (YMP) rahoituspohjan on arvioitu pienentyvän 10–15 % kaudella 2028–2034 verrattuna kauteen 2021–2027. Kehityksen voidaan nähdä heikentävän maatalouden taloudellista tilaa ja elinkeinon houkuttelevuutta alaa harkitseville nuorille viljelijöille. Tämä on kuitenkin mahdollista välttää, ja ehdotukset antavat mahdollisuuden kohdentaa maataloustukia paremmin vastaamaan haluttuja prioriteetteja kuin nykyinen vahvasti pilarirakenteinen maataloustuki.

YMP:n pilarirakenteen uudistus eli pilareista luopuminen, ja ilmasto- ja ympäristökorvauksiin liittyvät yksinkertaistukset antavat ainakin periaatteessa mahdollisuuden politiikkaohjauksen kohdentamiseen vaikuttavimpiin toimiin liittyen maatalouden tuottavuuden parantamiseen sekä ilmastonmuutokseen sopeutumiseen ja sen hillintään. Paljon riippuu siitä, mikä on jäsenmaiden, ml. Suomen, poliittinen tahtotila. Tämän merkitys korostuu myös siksi, että maataloustukien kansallinen maksuosuus nousee, kansalliselle tasolle annetaan aiempaa enemmän päätäntävaltaa ja vapautta, ja että maataloudenkin tuista tullaan jatkossa päättämään useiden eri ministeriöiden hallinnonalojen kesken osana kansallisia alueellisia suunnitelmia. Näin maataloustukia voidaan jatkossa arvioida kriittisemmin ja niiden maksuperusteille vaaditaan aiempaa laajempi hyväksyntä. Samalla avautuu mahdollisuus toteuttaa

maatalouden tuottavuuden sekä ilmasto- ja ympäristötoimia yhdessä muiden sektoreiden politiikkatoimien ja ohjausten kanssa. Tämä voi antaa mahdollisuuden hyödyntää synergioita ja mahdollisuuksia, jotka myös valtioneuvoston kannoissa mainitaan, mm. ennallistamisasetuksen toimien toteuttamisessa eri alueilla.

Kumppanuusrahastoa koskevissa ehdotuksissa tuodaan esille vahvasti tuottavuuden ja kilpailukyvyn kehittämisen merkitys myös maataloudessa. Periaatteessa on mahdollista suunnata maataloustukia ja muuta tukea (etenkin investointitukia niiden myöntöperusteiden avulla) erityisesti nuorille maatalousyrittäjille, joilla on usein mahdollisuus investoida korkeiden investointitukien avustamana tuottavuuden kasvuun, mikä voi olla eduksi myös ympäristö- ja ilmastotavoitteiden saavuttamiselle. Esimerkiksi investoinnit täsmäviljelyyn, viljelykiertojen toteuttamisen edellytyksiin, biokaasuun sekä kasvinsuojeluun aiempaa vähemmin torjunta-ainein, voisivat jatkossa laajemmin toteutua, mikä antaa myönteisiä näkymiä etenkin nuorille maatalousyrittäjille. Tällöin pinta-alaperusteisten tulotukien vähenemistä osin kompensoitaisiin ainakin sille osalle viljelijöistä, jotka aktiivisesti investoivat tilansa ja sen tuottavuuden kehittämiseen. Pinta-alaperusteisten tulotukien väheneminen ei ole pelkästään huono asia, sillä se voi parantaa pellon saatavuutta nuorille viljelijöille, vaikka tulotukien väheneminen alentaa monien viljelijöiden tuloja.

Maataloustuotteiden markkinahintojen kehitys vähintään kustannuksia vastaavasti määrää jatkossa yhä selvemmin viljelijöiden tulokehityksen, ei tulotukien kehitys, joka tulee olemaan negatiivinen. On siis huolehdittava, että maataloustuet todella kohdentuvat tuottavuutta pitkäjänteisesti kehittäville tiloille, ja ehdotukset näyttäisivät tuovan tähän joustavampia mahdollisuuksia. Kyse ei ole kuitenkaan siitä, että tuotantosidonnaisten tukien kokonaismäärä ja osuus voisi kasvaa, vaan tuen kohdentamiset aktiivisille tuottajille ja tuotantoaan kehittäville maataloustuottajille on tehtävä muilla eri tavoilla. Pitkälle tuotantoon sidottuun maataloustukeen ei voida mennä WTO-sääntöjen vuoksi, eikä myöskään siksi, että tuotantosidonnaisilla tuilla voi olla merkittäviä haitallisia vaikutuksia ympäristöön.